

Vragen wy ons af, welke van de materiële grondslagen der toekomstige maatschappij het meest op de voorgrond treden, het sterkst zich aan de gedachten der menschen opdringen, dan vinden wy er twee: de nieuwe verhouding van mensch tot natuur; en de nieuwe verhouding van mensch tot mensch. Deze twee nagaan, in haar economische basis nagaan, moet ons geven een klein inzicht in wat de menschen dan aesthetisch, ethisch en intellectueel anders zullen zijn dan nu.

Beide staan nu in tegenslacht tegenover elkaar, vijandig, terwijl zij dan harmonisch zullen zijn. Nu dient de vooruitgang der natuurkennis, technisch zich uitdrukkelijk als verbetering der techniek, om de menschen te schutten, arbeiders overbodig te maken; de verdergange beheersching der natuur, brengt telkens een verdergange slavernij der menschen. Onder wie? Onder hun hartelichsten, zoo men kunnen zeggen; onder hun blinde drift, hun niet door inzicht geleide, dierlyke wil om te leven. Gevoeld wordt nu de tegenslacht tusschen natuur en mensch. Wie de menschen ontvolucht, zoekt rust in de natuur, als het mooie erge onbedorvene, tegenover de hebrauckige jagende, onrustige, leelyke menschen wereld. De mensch is, terwijl hij de natuur leert beheerschen, tegelyk vernielers van de natuur; stelt zich niet als een harmonisch deel der natuur, maar vijandig tegenover haar. Zoals de mensch den mensch als instrument behandelt, als slaaf gebruikt om winst voort te brengen, onbekommerd of hij die tegen zijn natuur misshandelt, bedriegt, verleelykt, slechts getrokken door zijn drang naar winstvormis — zoo gebruikt hij ook de natuur als slaaf, die hij mishandelt en verbrut, alleen zoekend naar winst.

In het socialisme wordt de productie ingericht voor de behoefte, niet meer voor de winst. De menschen zijn niet meer instrumenten, die mishandeld worden tegen hun natuur, voor een vreemd doel; maar samenwerkenden, wier ^{gezamenlijke} ~~de~~ behoeften vervullen het hoogste doel der productieve werkzaamheid is ~~de~~ de mensch, nu heer over de natuur, misbruikt deze niet meer voor een verkeerd doel, als een slaaf haar misvormend, maar gebruikt haar krachten voor een doel, dat harmonisch met haar gunstige wezen gevoeld wordt; de productie kan nu niet meer met misvormis en leelykheid, offeris der natuur gepaard gaan.

Wier moet de opmerking gemaakt (die moogelyk ver van 't thema voort), dat nu de behoeften geheel anders worden. De behoeften: zoo heeft men in het kapitalisme hydraal genormd; datgene wat sterven verhindert, voedsel, kleedis, woning. Zoals by een instrument als behoefte gevoeld wordt, alleen, wil haar functioneren onafgebroken moogelyk maakt, zoo ook by het instrument-mensch. Daar geheel

als anders is het met de mensch uit de socialistische maatschappij. Wat
zijn zijn behoeften? Alles, wat zijn leven rijker en gelukkiger maken kan,
mits de grenzen niet overschrijdend van het mogelijke. Deze laatste beperking
is als gewetenszaak er by gevoeld, maar kan nauwelijks zoo heeten, daar
de mogelijkheden der socialistische productie de onuitputte fantasieën
van onze tijdgenooten zullen overtreffen. Onder dese behoeften zullen,
dat ligt voor de hand, de noodzakelijke belemmering van voleren: eten,
doods, wonis, slechts een ondergeschikte plaats innemen.

De verhouding van den mensch tot de natuur, de nieuwe manier waarop
wij de natuur dan leeren zien, zal allereerst de sterksie indruk op den
geest maken. De natuur is als een oneindig sterke en machtige reus, die
woest en gevaarlijk voor wie hem niet kent, dan voor de menschen,
zijn kinderen, is als een tamme en verstandige olifant, die zich goedig
door een kind laat leiden; die in alles gehoorzaamt, in alles helpt, ons
met oneindige macht en kracht voorziet, ons beschermt en gehoorzaamt.
Maar alleen voorzover wij hem kennen en zijn eigenschappen doorzien;
alleen doordat wij van hem vragen, wat hij waarden zijn eigenschappen
ons kan geven; niet onredelijken willen; niet wat tegen zijn karakter ingaat.
Wat is moorer: onze diepe kennis van zijn wezen, die slechts dieper wordt
en grondiger — of onze toepassing van die kennis, die ons praktisch leven
mogelijk maakt en gelukkig? Beide zijn hier harmonisch vereenigd.
~~De~~ terwijl zij onder het kapitalisme als vyanden, vanden tegenwoordig
tegenover elkaar stonden. Het einde van het kapitalisme is door zijn
kunstmatig op de been houden van verouderde methoden, zijn weigering
om ~~aan~~ alle uitkomsten der wetenschap live te passen, zijn weigering
dueren natuuronderzoek zoo aan te moedigen als noodig en mogelijk was,
een kenmerkend voorbeeld van die vyandschap, benadeels van de zaak der
voortuitgang en beschaving; aan de andere pool staat de zelfgenoegzame (loch
wel met iets goeds) kaste hoopzuchtigheid der geleerden, die zich met de wille
praktijk niet afgeven; ~~de~~ verontwaardigd zijn, als iemand hun vraagt, wat
hun wetenschap nu voor praktisch nut heeft, en antwoorden, dat ~~geen~~ zij
er hooren op zijn. Dat hun ook zich niet prostitueren tot nutloosheid. Hierin
freedt als ik wanhopig-betrouwende ops. hoe dit vreeselijke tydvrouw
de herenen atrophieert van die met de ideaalste, beste, grootste aanleg
vaak begaafd waren, en nu in hun studeercel, hun laboratorium zitten,
zich ~~waard~~waardig een levensdoel schepend door vereens van abstracte
wetenschap, die om haarszelfs wille beoefend moet worden, wil men blij
geven van ideaal sterven, en die met een zucht als verdoxen kinderen
hen naaien, die zich uit de stille wetensch. sfeer werpen in het levensgewoel,
geld quam verdienen — en daar geestelike ook niet op voortuitgaan. Zoo staan

theorie en praktische geschieden, vreemd tegenover elkaar. Een praktische, die kapitalistisch, een theorie die klassenaarspraak is. Hier, zooals overal, treedt het socialisme als de verlossende macht op, die vereenigt, wat gescheiden was; tot goedkeurende ~~praktische~~ eenheid maakt, wat te voren tegenstrydig tegenover elkaar stond. En het eerste resultaat van de nieuwe produktie wijze zal zijn, een opvoeden, een zich met reuren, sporen verheffende natuurwetenschap - Dausenden behavende handen en hooften, plotselings werkend ~~met~~ met ruime hulpbronnen, waar nu tentallen met moeite en met onvolkomen toestellen voortrukkele - Dan allen gedruzen door de verheffende zekerheit, dat zij voor het geluk, het levensgenot van allen werken, die met belangstelling en aanmoediging hun progen gaderlaan; in plaats van zwaatschap, en tegelyc in minacht, neerziend op de maatschappij, die hen niet waardeert en de domme massa, die hen niet begrypt. By die onnelle spuwng verornit, dan, zal al die veelgeprezen onhothels der wetenschap in de 19de eeuw een onbetolpen bejinnelje zijn.